

ปาฐกถา

ดร. วิโรไท สันติประภพ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

“เศรษฐกิจการเงินไทยท่ามกลางความท้าทายยุค 4.0”

งานสัมมนา “มองอนาคต...ยุค 4.0”

ณ ห้องภาวลัย ชั้น 6 สยามพารากอน กรุงเทพฯ

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

ท่านเอกอัครราชทูตจีนประจำประเทศไทย ท่านประธานสภาธุรกิจไทย-จีน ท่านผู้ช่วยรัฐมนตรี

ท่านกรรมการสภาธุรกิจไทย-จีน ท่านผู้บริหารระดับสูง

ท่านผู้มีเกียรติทุกท่านครับ

ผมขอขอบคุณสภาธุรกิจไทย-จีน ที่จัดเวทีให้พวกเราได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่สำคัญมากคือการเปลี่ยนแปลงในโลกยุค 4.0 หัวข้อของงานเสวนา “มองอนาคต...ยุค 4.0” มีนัยหลาย ๆ อย่างแฝงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นคำว่า มองหา อนาคต ... หรือ ยุค 4.0 มีนัยแห่งความไม่แน่นอน ความไม่แน่ใจ ไปพร้อม ๆ กับเป็นนัยที่แสดงถึงโอกาสที่จะต่างไปจากเดิม ถ้าเราสามารถหาโอกาสเหล่านั้นได้พบ และเข้าใจอนาคตในโลกยุค 4.0 ได้อย่างเท่าทัน

ในวันนี้ ผมจะขอเสนอมุมมองในบริบทเศรษฐกิจการเงิน เพื่อให้เราสามารถเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เท่าทันต่อสถานการณ์ และวางแผนการดำเนินธุรกิจได้อย่างมั่นใจมากขึ้น

ผมขอเริ่มต้นด้วยการทบทวนสถานการณ์เศรษฐกิจการเงินที่สำคัญ ก่อนที่จะชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่จะเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจ และนำเสนอมุมมองต่อการปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายที่จะเกิดขึ้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ

เศรษฐกิจการเงินโลกในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา อยู่ในสถานะที่ผมมักเรียกว่าเป็นสถานะ สามต่ำสองสูง คือเราได้เห็นอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำ อัตราเงินเฟ้อต่ำ และอัตราดอกเบี้ยต่ำ แม้ปัจจัยสามต่ำจะเริ่มปรับสูงขึ้นบ้าง แต่ก็ยังไม่มีที่ท่าว่าจะปรับตัวเข้าใกล้ค่าเฉลี่ยในอดีตได้ ขณะที่ตลาดเงินตลาดทุนผันผวนสูง และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเติบโตของเศรษฐกิจโลกในช่วงที่ผ่านมากระจุกตัวสูง สะท้อนความเหลื่อมล้ำที่สูงขึ้น ซึ่งทั้งสองสูงนี้ มีทิศทางที่จะปรับสูงขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้

สำหรับปัจจัยสามต่ำนั้น ในปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจโลกมีสัญญาณการฟื้นตัวที่ดีขึ้น ตามการเติบโตของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาและการกระตุ้นเศรษฐกิจจากนโยบายภาครัฐในหลายประเทศ แต่การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกโดยรวมยังเปราะบางและต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนที่จะมีต่อเนื่อง เงินเพื่ออาจปรับสูงขึ้นบ้าง หลังผลของฐานราคาน้ำมันที่เคยเป็นฐานสูงเริ่มหมดลง และเศรษฐกิจหลายประเทศเริ่มขยายตัวดีขึ้น สถานะตลาดแรงงานเริ่มปรับดีขึ้น แต่เนื่องจากหลายอุตสาหกรรมในโลกยังมีกำลังการผลิตส่วนเกินอยู่สูง ทำให้เงินเฟ้อจะยังคงไม่ปรับสูงขึ้นเร็วนัก

สำหรับปัจจัยต่ำที่สาม คือ อัตราดอกเบี้ยต่ำที่ต่ำนั้น เป็นผลมาจากสภาพคล่องในตลาดการเงินทั่วโลกที่ยังอยู่ในระดับสูงเพราะการลงทุนของภาคเอกชนโดยรวมค่อนข้างต่ำ และการดำเนินนโยบายการเงินแบบผ่อนคลายของธนาคารกลางในหลายประเทศอุตสาหกรรมหลัก แต่เราเริ่มเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารกลาง

สหรัฐฯ เริ่มปรับสูงขึ้น รวมทั้งนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ที่จะทำให้รัฐบาลต้องกู้เงินเพื่อชดเชย การขาดดุล จะทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดโลกเริ่มปรับเพิ่มขึ้น แต่เชื่อว่าจะยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับ อัตราดอกเบี้ยในอดีต ส่งผลให้นักลงทุนเร่งแสวงหาผลตอบแทนที่สูงขึ้น หรือที่เรียกว่า search for yield ในสถานะเช่นนี้ นักลงทุนมักประเมินความเสี่ยงต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ในหลายประเทศ เกิดธนาคารเงาหรือ shadow banking และ อาจสะสมให้เกิดความเปราะบาง สร้างปัญหาเสถียรภาพการเงินได้

สำหรับด้านสองสูงนั้น การที่เศรษฐกิจโลกยังฟื้นตัวอย่างเปราะบาง และเรากำลังก้าวเข้าสู่ “โลกยุคใหม่” ที่ ความสัมพันธ์และปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น ความไม่แน่นอนด้าน นโยบายเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศอุตสาหกรรมหลัก สามารถส่งผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจและตลาดเงินตลาดทุนได้อย่าง รุนแรง และคาดเดาได้ยาก ตลาดทุนตลาดเงินโลกจึงผันผวนสูง และมีแนวโน้มที่จะผันผวนสูงขึ้นได้อีกในบางช่วงเวลา

ลักษณะสูงตัวที่สอง คือ การกระจุกตัวสูงของผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจ จาก สถานะเศรษฐกิจโลกฟื้นตัวอย่างช้า ๆ และไม่ทั่วถึง ตัวเลขล่าสุดขององค์กร Oxfam สะท้อนว่า ในปี 2016 ทรัพย์สิน ของคนเพียง 8 คน มีมูลค่าเท่ากับทรัพย์สินของประชากร 3.6 พันล้านคน หรือประชากรครึ่งหนึ่งของโลกรวมกัน ถือเป็นการกระจุกตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อน ที่คน 62 คนถือครองความมั่งคั่งของโลกในสัดส่วนดังกล่าว¹ ตัวเลขนี้ตอกย้ำว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำยังไม่ได้รับการแก้ไข และกลับยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นภายใต้เศรษฐกิจที่ฟื้นตัวอย่างไม่เท่าเทียม

สำหรับประเทศไทย กล่าวได้ว่าเรากำลังเผชิญกับสถานะสามต่ำสองสูงเช่นกัน แต่อาจรุนแรงน้อยกว่า เศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวดีขึ้นในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา แต่อัตราการขยายตัวก็ยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในอดีต อัตราเงินเฟ้อ ที่ต่ำต่อเนื่องจนติดลบก็เริ่มกลับเข้าสู่กรอบเป้าหมายนโยบายการเงินในเดือนธันวาคมที่ผ่านมา ขณะที่อัตราดอกเบี้ย ยังอยู่ในระดับที่เอื้อต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจได้ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยยังเป็นปัญหาใหญ่ที่เราจะต้อง แก้ไขอย่างต่อเนื่องและใช้เวลา เศรษฐกิจไทยจะต้องเผชิญกับความผันผวนต่อเนื่อง โดยเฉพาะความผันผวนที่มาจาก ปัจจัยภายนอกประเทศ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจไทยมีกันชนด้านต่างประเทศที่ค่อนข้างดี เช่น ในปีที่แล้วการเกินดุล บัญชีเดินสะพัดสูงเป็นประวัติการณ์ถึงร้อยละ 10 ของ GDP เงินสำรองระหว่างประเทศที่สูงเป็นอันดับที่ 12 ของโลก² และสูงกว่าหนี้ต่างประเทศถึง 3.2 เท่า³ กันชนเหล่านี้จะช่วยรับมือกับความผันผวนจากปัจจัยภายนอกได้ในระดับหนึ่ง ท่านผู้มีเกียรติทุกท่านครับ

ปรากฏการณ์สามต่ำสองสูงนี้ จะอยู่กับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยต่อไปอีกระยะหนึ่ง แต่ถ้าเรามอง ให้ไกลออกไปข้างหน้า เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า เศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง เชิงโครงสร้างที่จะเกิดขึ้นขนานไปด้วย การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่ง ก็คือ ความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด หรือการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่โลกยุค 4.0 ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญของงานในวันนี้

เทคโนโลยีสมัยใหม่ในวันนี้ มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตและการดำเนินธุรกิจของเรามากขึ้น นวัตกรรมใหม่ ๆ ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของเราตั้งแต่วิธีการสื่อสาร วิธีสั่งซื้อสินค้า วิธีเรียกรถโดยสารสาธารณะ การรักษาพยาบาล หรือ การใช้หุ่นยนต์แทนแรงงานคนในกระบวนการผลิตอย่างกว้างขวาง พลังของเทคโนโลยีจะก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจ แห่งการใช้ร่วมกัน หรือ Sharing economy ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดของการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยไม่ต้องเป็น เจ้าของ เพื่อใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในวันนี้ Uber เป็นบริษัทรถโดยสารสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยไม่ต้องเป็นเจ้าของรถยนต์ หรือ Airbnb เป็นเครือข่ายการจองห้องพักที่ใหญ่ที่สุดในโลกโดยไม่ต้องลงทุนสร้าง

¹ World Economic Forum (WEF), 2017

² International Financial Statistics (IFS), 2017

³ Bank of Thailand, 2017

ห้องพักเอง หรือ cloud computing เป็นเทคโนโลยีการจัดเก็บข้อมูลบนระบบจัดเก็บข้อมูลกลางที่แต่ละบริษัทไม่ต้องลงทุนสร้างและดูแลระบบฐานข้อมูลของตัวเอง

นอกจากนี้ พลังของเทคโนโลยีสมัยใหม่จะทำให้**บริการข้ามพรมแดน**สะดวกขึ้น ขยายตัวได้เร็ว เห็นได้ชัดเจนจาก ธุรกิจ e-Commerce ที่เติบโตอย่างรวดเร็วหรือ ธุรกิจการชำระเงิน ที่ระบบการชำระเงินของประเทศหนึ่งก้าวเข้าไปให้บริการในอีกประเทศได้โดยง่าย การค้าบริการข้ามพรมแดนจะมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมที่เราเคยเชื่อกันว่าธุรกิจบริการเป็นธุรกิจภายในประเทศเท่านั้น พลังของเทคโนโลยีสมัยใหม่จะทำให้เรามี**ข้อมูลรายธุรกรรมเป็นรอยเท้า digital (digital footprint)** ของทุกกิจกรรมในการดำเนินชีวิตของเรา ข้อมูลในระบบ digital จะเป็นพลังมหาศาลที่จะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการตลาด การบริหารความเสี่ยง หรือ การวางแผนสำหรับอนาคต ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนี้จะทำให้การดำเนินธุรกิจต้องปรับรูปแบบ เพื่อให้แข่งขันได้ ไม่ตกขบวนรถไฟ 4.0 และใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ด้วย

เทคโนโลยีที่มีศักยภาพสูงเหล่านี้ จะเป็นโอกาสให้คนจำนวนมากยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างอาชีพใหม่ ๆ สร้างวิธีการทำงานรูปแบบใหม่ ๆ และเพิ่มรายได้ แต่ในทางกลับกัน **เทคโนโลยีก็สร้างความท้าทายและทำให้การจ้างงานในธุรกิจและอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมลดลง** ตลอดจนจะส่งผลให้ใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานมนุษย์ในหลายอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด หรือการก้าวเข้าสู่โลกยุค 4.0 นี้จะมีผลต่อสถานะสามต่ำสองสูง ที่ผมกล่าวถึงไปแล้วด้วย

ประการแรก โลกยุค 4.0 จะเพิ่มศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในประเทศที่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ดี เทคโนโลยีอาจช่วยให้การพัฒนาประเทศ**ข้ามขั้น**ได้จากเศรษฐกิจการเกษตรไปสู่**เศรษฐกิจการบริการสมัยใหม่**ได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านการเป็นเศรษฐกิจอุตสาหกรรมก่อน ตามขั้นตอนแบบเดิม ๆ แต่ในบางประเทศที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ศักยภาพของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะลดลง และอาจเกิดสภาวะอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำต่อเนื่องในระยะยาว

ประการที่สอง อัตราเงินเฟ้อมีแนวโน้มจะอยู่ในระดับต่ำมากขึ้น เพราะพัฒนาการของเทคโนโลยีจะทำให้ราคาสินค้าและบริการหลายประเภทปรับลดลง ในวันนี้ เราสามารถใช้บริการหลายอย่างที่ในอดีตเคยมีราคาสูงได้ฟรี ไม่ว่าจะเป็น โทรศัพท์ทางไกลข้ามประเทศ video conference หรือบริการด้านบันเทิง ข่าวสาร ข้อมูล ขณะที่ สินค้าหลายอย่างมีราคาเท่าเดิม แต่คุณภาพดีขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือสื่อสาร หรือ คอมพิวเตอร์ พัฒนาการของเทคโนโลยีจะเอื้อให้หลายอุตสาหกรรมผลิตสินค้าเทคโนโลยีได้มากขึ้นโดยใช้ปัจจัยการผลิตที่น้อยลง และเทคโนโลยีสมัยใหม่หลายอย่าง เช่น automation การใช้หุ่นยนต์ หรือ การพิมพ์สามมิติจะช่วยลดต้นทุนค่าแรงที่สูงได้อีกด้วย

ประการที่สาม อัตราดอกเบี้ยจะคงอยู่ในระดับต่ำ เพราะการลงทุนในระยะข้างหน้าจะอยู่ในสถานะที่ชะลอลง เนื่องจากธุรกิจไม่แน่ใจในผลลัพธ์จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กจะต้องเผชิญกับการแข่งขันในรูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งในเวลาอันใกล้นี้ อาจต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนจากนโยบายกีดกันทางการค้าและมาตรการตอบโต้ของประเทศต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ ขนาดของโครงการลงทุนโดยรวมมีแนวโน้มที่จะปรับลดลงเพราะโครงสร้างเศรษฐกิจในหลายประเทศเปลี่ยนจากอุตสาหกรรมการผลิตที่ต้องใช้การลงทุนสูงไปสู่ภาคการบริการสมัยใหม่ที่ต้นทุนน้อยกว่า ปัจจัยเหล่านี้จะกดดันให้ อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าในอดีต

ประการที่สี่ ความผันผวนจะปรับสูงขึ้น จากตลาดเงินตลาดทุนโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้นด้วยเทคโนโลยีทางการเงินสมัยใหม่ เหตุการณ์ในซีกโลกหนึ่งจะกระทบกับตลาดเงินตลาดทุนในอีกซีกโลกหนึ่งได้เร็วเพียงวินาที การใช้โปรแกรมหรือเครื่องอัตโนมัติซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดเงินตลาดทุน เช่น **Algorithmic trading**

จะแพร่หลายมากขึ้น นอกจากนี้ จะเกิดสถานการณ์ราคาหุ้นหรือราคาสินทรัพย์ดิ่งลงเร็ว หรือที่เรียกว่า flash crash ถึขึ้น ในหลายตลาดสำคัญของโลก และแพร่กระจายไปสู่ตลาดอื่นได้เร็วมากขึ้นได้

ประการสุดท้าย ความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มจะสูงขึ้น เพราะช่องว่างทางเทคโนโลยีจะถ่างขึ้น จากการที่ คนที่มีทุนมากกว่าก็มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ง่ายกว่าคนอื่น เร็วกว่าคนอื่น ในหลายประเทศที่ธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงแรงงานไร้ฝีมือขาดโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากพัฒนาการทางเทคโนโลยี สมัยใหม่ คนกลุ่มใดก็ตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีไม่ทันหรือไม่มีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ มี แนวโน้มที่จะถูกทิ้งไว้อยู่ข้างหลัง ความเหลื่อมล้ำจะสูงขึ้นในหลายประเทศและหลายอุตสาหกรรม เพราะพัฒนาการ ทางเทคโนโลยีก้าวไปสู่ทุกรูปแบบการทำธุรกิจ และวิถีชีวิตของคน ไม่ว่าจะอยู่ในภาค การเกษตร การศึกษา การก่อสร้าง พาณิชยกรรม บริการทางการเงิน สุขอนามัย ตลอดจนแม้กระทั่ง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทันทั่วทั้งที่ แต่ถ้าเราสามารถดูแลให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และคนส่วนใหญ่ของประเทศยุคที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แล้ว เราจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคนกลุ่มใหญ่ของประเทศได้มากทีเดียว

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดดเข้าสู่ยุค digital ซึ่งเป็นหัวใจของยุค 4.0 แล้ว ในอนาคตข้างหน้าผมคิดว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่สำคัญอีกหลายอย่างไปพร้อม ๆ กัน ในวันนี้ ผมขอ ยกตัวอย่างเพียง 3 เรื่องที่สำคัญกับเศรษฐกิจไทย

เรื่องหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุ เพราะจำนวนคนเกิดน้อยลงมาก และเทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่ทำให้คนมีอายุยืนขึ้น สังคมผู้สูงอายุจะเป็น ความท้าทายทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะจะส่งผลต่อ**โครงสร้างตลาดแรงงาน** ทำให้มีจำนวนคนในวัยทำงานลดลง ขณะที่**ผลิตภาพของแรงงานสูงอายุจะเสื่อมถอยลง**เมื่อเทียบกับแรงงานวัยหนุ่มสาว โครงสร้างการบริโภคการออมก็จะ เปลี่ยนแปลง **ภาระด้านการคลังและรายจ่ายด้านสวัสดิการจะเพิ่มขึ้น** ที่สำคัญ สังคมผู้สูงอายุจะทำให้บริบททางการเมือง เปลี่ยนแปลงไปด้วย เนื่องจากฐานเสียงของผู้สูงอายุจะมีน้ำหนักมากขึ้น และผู้สูงอายุจะเน้นเรื่องการรักษาสิทธิประโยชน์ และสวัสดิการของตนเองเป็นหลัก คำนึงถึงอนาคตของคนรุ่นต่อไปน้อยลง การดำเนินนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมจะ ทำได้ยากขึ้น วันนี้เราเริ่มเห็นตัวอย่างในหลายประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและติดกับดักทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง

การเปลี่ยนแปลงที่สอง คือ การเติบโตของประชากรชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจซื้อและมีอัตรา การขยายตัวของการบริโภคสูง จะมีส่วนช่วยสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจโลก ประเทศไทยเราโชคดีที่แม้ว่า เราจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ แต่เราอยู่ในภูมิภาคที่ชนชั้นกลางจะขยายตัวเร็ว ทั้งในจีน อินเดีย เวียดนาม อินโดนีเซีย และเมียนมา **World Economic Forum** ได้ประมาณการไว้ว่าประชากรชนชั้นกลางในเอเชียจะ เพิ่มขึ้นเกือบ 1.8 พันล้านคนในปี 2020 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นกว่าสามเท่าในช่วงระยะเวลา 10 ปี⁴ การขยายตัวของ จำนวนชนชั้นกลางจะเร่งกระบวนการเกิดขึ้นของเมือง (**Urbanization**) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ ประกอบกับการเปลี่ยนเครื่องยนต์ทางเศรษฐกิจใหม่จาก ภาคอุตสาหกรรมสู่ภาคบริการ จะสร้างให้เกิดโอกาสทางธุรกิจและโอกาสทางเศรษฐกิจได้อีกมาก

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างตัวที่สาม คือ ความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมือง เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองมีความเชื่อมโยงกันและมีอิทธิพลซึ่งกันและกันรุนแรงขึ้น โดยมิ สาเหตุหลักมาจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ประชากรส่วนใหญ่ยังไม่ได้ รับผลประโยชน์จากการพัฒนาของเศรษฐกิจ การค้า และการพัฒนาเทคโนโลยีของโลกเท่าที่ควร จนเกิดกระแส **การต่อต้านสถาบันทางเศรษฐกิจและการเมืองแบบดั้งเดิม (anti-establishment)** ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน

⁴ World Economic Forum (WEF), 2013

The Global Risk Report⁵ ล่าสุด พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่เพียงต้องการเห็นเศรษฐกิจฟื้นตัว แต่ต้องการให้เห็นการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ เพื่อให้โอกาสของการเติบโตทางเศรษฐกิจสามารถกระจายตัวทั่วถึงได้มากขึ้นด้วย

การที่คนส่วนใหญ่ในโลกรู้สึกว่าการกระจายผลประโยชน์ไม่ทั่วถึงและไม่เป็นธรรมได้ส่งผลให้ เกิดการแบ่งขั้วทางความคิดกันมากขึ้น ประชาชนหลายกลุ่มไม่แน่ใจในอนาคตของตนเอง ไม่เห็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเอง เกิดการเปลี่ยนความคิดทางการเมือง ที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองที่พลิกความคาดหมายในหลายประเทศ ทั้งการชนะการเลือกตั้งของประธานาธิบดี Trump ผลการออกเสียงสนับสนุนกรณี Brexit หรือการที่นักการเมืองที่มีแนวคิดประชานิยมและชาตินิยมในยุโรปหลายประเทศได้รับการสนับสนุนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้นโยบายเศรษฐกิจในระยะข้างหน้า มีแนวโน้มถดถอยไปเป็นลักษณะที่เน้นเศรษฐกิจในประเทศ และกีดกันการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ หรือที่เรียกกันว่า anti-globalization

ที่ต้องจับตามองใกล้ขีด ก็คือนโยบายการตอบโต้จากประเทศคู่ค้าของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะจากประเทศจีนและประเทศอุตสาหกรรมหลักอื่น ๆ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการค้าโลก ห่วงโซ่การผลิต และความร่วมมือทางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ อาจจะสร้างผลกระทบต่อประเทศเล็กที่มีเศรษฐกิจเปิด เช่น ไทย และเพิ่มความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความผันผวนในตลาดเงินตลาดทุนสูงขึ้น และการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกมีความเปราะบางมากขึ้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ

โจทย์สำคัญของเรา คือ เราจะเตรียมพร้อมอย่างไร กับความท้าทายของเศรษฐกิจโลก ในยุค 4.0 ที่จะมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเศรษฐกิจโลกหลาย ๆ ด้าน ผมคิดว่ามีอย่างน้อยห้าเรื่องที่เราต้องให้ความสำคัญ

เรื่องแรก คือ ต้องปรับภูมิทัศน์หรือ landscape ของระบบเศรษฐกิจไทย ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะการปรับกรอบกฎเกณฑ์ กฎหมาย กฎกติกาให้ทันสมัยสอดคล้องกับรูปแบบธุรกิจและวิถีชีวิตสมัยใหม่ เอื้อให้ประชาชนและธุรกิจสามารถปรับตัวได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนสนับสนุนการโอนย้ายทรัพยากรระหว่างภาคเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นได้รวดเร็ว เราขาดกฎหมายหลายเรื่องที่เป็นสำหรับโลก 4.0 เช่น กฎหมายเพื่อรองรับเศรษฐกิจแบบใช้ร่วมกันหรือ Sharing economy กฎหมายที่กำกับดูแลบริการข้ามพรมแดนผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือกฎหมายเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องมีความสมดุลระหว่างการรักษาสิทธิส่วนบุคคลกับการใช้ประโยชน์ข้อมูลรายธุรกรรมเพื่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมจะสามารถใช้ประโยชน์ได้จาก digital footprint ที่สำคัญจะต้องยกเลิกหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบหลายเรื่องที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวเข้าสู่โลกยุค 4.0

เรื่องที่สอง คือ ต้องพัฒนาคนไทยให้มีผลิตภาพสูง มีความสามารถในการปรับตัว สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต การที่เราจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอีกไม่ช้า แปลว่าคนไทยในวัยทำงานหนึ่งคน ต้องสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงดูผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น คนไทยต้องยกระดับผลิตภาพของตัวเองให้สามารถผลิตสินค้าและบริการได้มูลค่าสูงขึ้น การพัฒนาศักยภาพของคนไทยต้องทำในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน จนถึงสถานที่ทำงาน ที่สำคัญต้องปลูกฝังให้คนไทยเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ เปิดใจและพร้อมที่จะเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ ตลอดชีวิต

เรื่องที่สาม คือ ต้องเร่งดำเนินนโยบายส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค หรือ Regionalization ท่ามกลางกระแสกีดกันการค้าของประเทศอุตสาหกรรมหลักที่มีแนวโน้มเข้มข้นมากขึ้น การขยายตัวของเศรษฐกิจ

⁵ World Economic Forum (WEF), 2017

ในภูมิภาคเอเชียจะทำให้เอเชียเป็นเสาหลักสำคัญของเศรษฐกิจโลกและจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่วิกฤตการเงินโลกในปี 2008 เป็นต้นมา การส่งออกของไทยไปยังประเทศในภูมิภาคอาเซียนและจีนขยายตัวได้สูงกว่าการส่งออกไทยโดยรวมเกือบสองเท่า ทำให้การค้าระหว่างกันในภูมิภาคสามารถชดเชยการส่งออกไปประเทศอุตสาหกรรมหลักที่เศรษฐกิจมีความผันผวนสูงและไม่แน่นอนสูงได้ ปัจจัยสำคัญ คือ การขยายตัวของชนชั้นกลางในภูมิภาคเอเชียอย่างต่อเนื่องจะช่วยสร้างอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการในภูมิภาค รวมทั้ง การปรับโครงสร้างของเศรษฐกิจจีนจะทำให้เศรษฐกิจของจีนเข้มแข็งมากขึ้นในระยะยาว นโยบายของรัฐบาลจีนจะก่อให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานที่จะสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการเงินใหม่ ๆ ในภูมิภาค ตามยุทธศาสตร์ One Belt, One Road ที่นอกจากจะเชื่อมโยงประเทศในภูมิภาคให้เข้าร่วมในโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ห่วงโซ่การผลิตในภูมิภาค (Regional Value Chain) จะเกิดการเชื่อมโยงมากขึ้น และยังจะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงทางเทคโนโลยีและภาคบริการอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นบริการ e-Commerce บริการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บริการโทรคมนาคม

เรื่องที่สี่ คือ ต้องสร้างภูมิคุ้มกัน ลดความเปราะบางที่จะทำให้เกิดปัญหาในอนาคต เศรษฐกิจโลกจะมีความไม่แน่นอนสูงและผันผวนสูง ภาคธุรกิจจำเป็นต้องบริหารความเสี่ยงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง ต้องเข้าใจลักษณะความเสี่ยงสมัยใหม่ สามารถจัดการความเสี่ยง กระจายความเสี่ยง และจัดโครงสร้างทางการเงินได้อย่างเหมาะสม เช่น ดูแลไม่ใช้การกู้เงินระยะสั้นสำหรับลงทุนในโครงการระยะยาวมากเกินไป (maturity mismatch) ไม่ใช่เงินสกุลต่างกันระหว่างหนี้สินและทรัพย์สินโดยไม่ปิดความเสี่ยง (currency mismatch) และต้องบริหารความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนโดยไม่ชะล่าใจว่าจะมีใครมาคอยดูแลความเสี่ยงเรื่องค่าเงินให้ หรือเกินกว่าค่าเงินจะเปลี่ยนแปลงได้ในทิศทางเดียวเมื่อความผันผวนที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอกประเทศเป็นหลัก นอกจากนี้ เราต้องมุ่งสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันให้กับภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงประชาชนระดับฐานราก ซึ่งเป็นกลุ่มที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมาก ความเข้มแข็งของคนกลุ่มนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดนโยบายประชานิยมหรือกระแสชาตินิยม ที่หวังผลประโยชน์เฉพาะหน้า แต่ต้องแลกมาด้วยความเปราะบางทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระยะยาว

เรื่องสุดท้าย คือ ต้องรักษาพลวัต (dynamism) ของการปรับตัวให้เกิดขึ้นต่อเนื่อง ในโลกยุค 4.0 เพราะการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเร็ว โดยเฉพาะจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ภาคธุรกิจต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และลงทุนให้เท่าทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อยู่เสมอ การลงทุนไม่ควรคิดเพียงเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นที่ต้องลงทุนเพื่อสร้างศักยภาพสำหรับอนาคต ต้องเน้นการสร้างนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และที่สำคัญต้องมุ่งพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะและทัศนคติที่สอดคล้องกับเทคโนโลยี และมีบุคลากรที่หลากหลายเพื่อสอดคล้องกับสังคมที่จะซับซ้อนมากขึ้น

ท่านผู้มีเกียรติทุกท่านครับ

ถ้าเรานิ่งเฉยแล้ว โลกยุค 4.0 จะทำให้สถานะสามต่ำสองสูงส่งผลกระทบกับเราทุกคนรุนแรงขึ้น สร้างสถานะที่ไม่พึงปรารถนาให้กับสังคมไทย เราต้องตระหนักว่า โลกกำลังเดินหน้าเข้าสู่ยุค 4.0 ไม่มีทางที่เราจะสวนกระแสได้ การเปลี่ยนแปลงนี้จะมีผลกระทบกับพวกเราทุกคน ทุกคนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องปรับตัวอย่างเท่าทัน **ภาครัฐมีบทบาทได้เพียงแค่สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการปรับตัว สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น และอาจจะดูแลเยียวยาคนบางกลุ่มที่ได้รับผลกระทบในช่วงเวลาสั้น ๆ เท่านั้น** ความท้าทายที่จะมากับโลกยุค 4.0 เป็นความท้าทายสำหรับเราทุกคน และก็เป็นโอกาสในอนาคตสำหรับพวกเราทุกคนด้วยเช่นกัน

ขอบคุณครับ

⁶ Thai Customs Department and Bank of Thailand, 2017